

פרוטוקול מס' 364

מישיבת ועדת החוקה, חוק ומשפט
מיום ב', כג' בתמוז תשל"ג - 23.7.73, שעה 9:00

נכחו:

חברי הוועדה:

י. גולדשמידט - היו"ד
מ. אביזוהר
ד. ארזי
א. אנקוריון
מ. ביבי
ג. האוזנר
ש. פרידמן
ח. צדוקה
י. קורן
י.ה. קלינגהופר

מוזמנים:

א. ידין - המשנה ליועץ המשפטי לממשלה
נ. רקובר - משרד המשפטים, היועץ למשפט עברי
א. שפט - משרד הפנים
ד"ר חיגר - משרד הדתות

מוזכרת הוועדה: א. מלחי

רשמו: ח. בנקין
א. אדלר

י"ד היום:

(א) חוק הבחירות (דרכי תעמולה) (תיקון מס' 4),
תשל"ג - 1973;

(ב) חוק יחסי ממון בין בני זוג, תשל"ג-1973
(נוסח לבן מה-8 ביולי 1973).

אני פותח את הישיבה.

היו"ר י. גולדשמידט:

(א) חוק הבחירות (ברכי תעמולה) (תיקון מס' 4), תשל"ג-1973

חוק זה התקבל בקריאה ראשונה בכנסת.
הדיון במליאה היה קצר ולא הועלו בו הצעות רבות לשינוי.

סעיף 1

ד. ארזי: מה פירוש הסיפה של (א): "לגבי כלי

רכב העומד באותו יום לרשות רשימת

מועמדים?"

רשימת מועמדים יכולה לשכור מוניות,
למשל, ולאסוף בוחרים.

א. אנקוריון:

הניסוח לסעיף קטן (א) משאיר מקום
לאי-בהירות. מה זאת תעמולת בחירות
באמצעות שימוש בכלי רכב? הכוונה היא שלא יודבקו מודעות על רכב נוסע,
אבל נתאר לעצמנו, למשל, במה עם רמקול על משאית. אני יודע שיש שימוש
רב במה מעין זה בייחוד במקומות הקטנים, ומעל המשאית נואמים.

ב. אבי זוהר:

זה אסור ביום הבחירות.

א. אנקוריון:

בדיון הטרומי אמרנו שהדבר אסור.

היו"ר י. גולדשמידט:

האם הסעת מרצים אינה אף היא בגדר
תעמולת בחירות באמצעות שימוש בכלי רכב?

ב. אבי זוהר:

תשובת הוועדה בענין זה היתה שלילית.
אם המרצה נוסע במונית, איזו תעמולה

היו"ר י. גולדשמידט:

יש בכך?

אך אם אותו מרצה נואם תוך כדי הנסיעה,
האיסור כבר חל על כך.

א. ידין:

מה ההגיון באיסור שימוש במה הנמצאת
על מכונית?

ב. אבי זוהר:

הכוונה היתה להגביל את ההוצאות.

היו"ר י. גולדשמידט:

לדעתי, ייתכן שזה חוסך הוצאות.

ב. אבי זוהר:

אני כשלעצמי הייתי תומך בעמדתו של
חבר-הכנסת אבי זוהר, אלא שאיני יודע
על מה הסכימו בדיוק נציגי המפלגות. אני מסכים שפלטפורמות כאלה אינן
מזיקות. אם חייבים להתקין במות מיוחדות ההוצאות גדולות יותר.

א. אנקוריון:

הכוונה לא לחסוך בהוצאות, ואם מישהו
מתקין במה על סנדר או על משאית, יש

ב. פרוש:

בכך חסכון. זו בעצם במה ניידת.

לפי הדיון הטרומי שהתקיים ברור לי שגם
את זה דצויהמציעים לאסור.

היו"ר י. גולדשמידט:

אני יודע שיש הסכם בין-סיעתי בנושא זה
ואיני יודע למה הסכימו בדיוק. לי נראית

א. אנקוריון:

הצעת חבר-הכנסת אבי זוהר.

השימוש בפלטפורמות וכיוצא באלה מקובל
בארצות בהן כלי הרכב הציבוריים אינם
בעלותו של גורם ציבורי, וזה אסור בעיקר לגבי ארצות-הברית, שם הרכבות
הן בידי חברות פרטיות ומבוססות על ענין מסחרי. לעומת זאת הרכבת אצלנו

י. ה. קלינגהופר:

י.ה. קלינגהופר:

היא אדמיניסטרציה ציבורית, ואין לערב אותה בתלונות על העדפת רשימה מסויימת על פני רשימה אחרת, כי האחראי-במקרה כזה יהיה מנהל הרכבות הכפוף לשר התחבורה, שלא כמו לגבי רשות השידור. רכבת ישראל היא חלק בלתי נפרד מהאדמיניסטרציה, בעוד שרשות השידור היא גוף נפרד, אוטונומי. על כן הבעיה שונה גם מבחינה זו. אמנם מבחינה פורמלית גם הקואופרטיבים של האוטונומים אינם חלק מהמינהל הציבורי, אך אנו יודעים שהם גופים מעין-ציבוריים, ואיננו רוצים שהם ישמשו סלע מחלוקת בשאלה שמא ניתנה עדיפות לגח"ל, למשל, ואילו המערך קופח, או ההיפך. כאן מוצאות אפשרויות אלה. נשאר, כמובן, הרכב הפרטי, אך נאמר בסעיף שהאיסור לא יחול על כלי רכב העומדים באותו יום לרשות רשימת מועמדים. אם כן, מאפשרים למפלגה, שיש לה מכוניות, להשתמש בהן לצרכי תעמולה. הייתי אומר שזאת הגבלה, אבל לא איסור, כי הסייג לאיסור כה רחב שאי-אפשר לדבר על איסור מעשי לאורך כל הדרך. כאמור, זאת רק הגבלה מסויימת שתחול על הרכב הציבורי, ואותו רוצים אנו להוציא מכל אפשרות של מחלוקת באותם ימים ההולכים ומתחממים. לכן אני מציע לא לקבל את הצעת חבר-הכנסת אביזוהר.

ג. ארזי: אני מציע לאשר את הסעיף כמות שהוא.

מ. אביזוהר: אני מוכן לרשום זכות הסתייגות בענין זה. הצעתי היא להוציא מתחום האיסור את השימוש בכמה ניידת כזאת. עברתי שלוש מערכות בחירות וראיתי שהסיעות הקטנות במיוחד משתמשות בפלטפורמות על מכוניות. איני רואה בכך דבר רע, אלא חסכון בכסף.

י.ה. קלינגהופר: זה בעצם לא רכב שסייך לרשימה, אלא

יותר את הדריעה.

היו"ר י. גולדשמידט: אני מציע שנאשר את סעיף קטן (א)

עם זכות הסתייגות לחבר-הכנסת אביזוהר. זה גם מאפשר הידברות בין הסיעות, ויאפשר לרכב שלא לכך התכוננו, יחליטת חבר-הכנסת אביזוהר אם להסתייג.

מ. אביזוהר: הצעתי היא שאחרי "השימוש בכלי רכב" יבוא "להוציא שימוש בכמה בזמן אסיפה".

מ. פרוש: מדוע לא נקבל את הצעת חבר-הכנסת אביזוהר? הרי אנו יודעים שהכוונה לחסוך בהוצאות.

א. אנסוריון: אינני יודע למה התכוונה מגישי הצעת החוק.

הוחלט: לאשר סעיף 1.

זכות הסתייגות: לחבר-הכנסת אביזוהר, המציע להוסיף בסעיף קטן (א), אחרי השימוש בכלי רכב - "להוציא שימוש בכמה בזמן אסיפה".

סעיף 2

י.ה. קלינגהופר: מבחינה לשונית אני מהרהב אם המלים "הסודעה לא תודבק אלא על" משתלבות

עם המלים "או על מסרדיה או מועדוניה".

הוחלט: לאשר את סעיף 2.

סעיף 3

היו"ר י. גולדשמידט: סעיף 10(1) קובע את הגודל, ואין טעם ששלט יהיה מוגבל ל-50 ס"מ על 70 ס"מ

כמו מודעה.

ס. אביזוהר:

אם כותבים "מודפס או בלתי מודפס", פירוש הדבר שמתחילים כבר לתאר את השלטים, וייתכן שיפנו אחר-כך לערכאה בקשר להקרנה: ייתכן שכדאי לוותר על המלים "מודפס או בלתי מודפס", ואז יהיה ברור שמתייחסים לכל סוגי השלטים.

היו"ר י. גולדשמידט:

אני חושב שענין ההקרנה נאסר במקום אחר. זה כתוב בסעיף 9(ב).

י.ה. קלינגהופר:

הקרנה היא זריקת אור. אולי היה רצוי לכתוב בעקבות הערה זו של חבר-הכנסת אביזוהר: "הקרנה או זריקת אור אחרת". אם אין חושבים על זריקת אור אחרת, טוב לכתוב "הקרנה".

היו"ר י. גולדשמידט:

מה ענין ההקרנה לכאן? האם חבר-הכנסת אביזוהר מתכוון ללוח חלק שעליו מקרינים?

ס. אביזוהר:

אני מוכן להוריד הצעתי זו. יש מומחים ממני בענין זה.

א. אנקוריון:

לגבי ענין האורות קיים סעיף 6 לחוק העיקרי (קורא את הסעיף), וסעיף זה נשאר בעינו.

הוחלט:

לאשר את סעיף 3.

סעיף 4

י.ה. קלינגהופר:

בכותרת השוליים כתוב "שמירת הוראות", אבל בגוף הסעיף כתוב ההיפך: אין שומרים את הדין האחר, אלא נותנים עדיפות לסעיפים אלה. בדרך-כלל כאשר מדברים על שמירת הוראות בחוקים אחרים כותבים: "חוק זה אינו בא לגרוע מכל חיקוק אחר" או משהו מעין זה. כאן קובעים בדיוק ההיפך.

א. ידין:

אני מסכים שהערת השוליים אינה מתאימה לכתוב בגוף הסעיף ואני מציע

לכתוב "שמירה על הוראות".

הוחלט:

בכותרת השוליים של סעיף 4 יבוא: "שמירה על הוראות" במקום "שמירת הוראות".

לאשר בשינוי זה את סעיף 4.

סעיף 5

היו"ר י. גולדשמידט:

בדיון הטרומי הוצע להזכיר את חבר ועדת הבחירות המרכזית, שהוא נציג המסיעה, או בא כוח רשימה, ולא מזכירי מניפים וכל מי נושאת פסידים במפלגה, והדבר נתקבל בקריאה הטרומית.

י.ה. קלינגהופר:

כבר אמרתי שסעיף זה הוא סעיף ללא שינויים. למעשה לא היתה כוונה לתת לו שינויים, אלא להפעיל את האוטוריטה של יושב ראש ועדת הבחירות המרכזית, והיא תהיה מוסרית יותר, כי האיסור קיים ממילא. אם הדבר אפשרי, אני מבקש שנימנע מקביעה שצו האסור דבר האסור ממילא לפי החוק. כתוב כאן "ליתן צו האוסר ביצוע מעשה עבירה". אם מדובר במעשה עבירה, זה ממילא אסור, ואין צורך בצו שיקבע זאת.

ס. ביבי:

כאשר קראתי מלים אלה גם אני הרגשתי כפי שהרגיש חבר-הכנסת קלינגהופר.

נדמה לי שתמרון הוא לכתוב "ליתן צו האוסר ביצוע מעשה המהווה עבירה לפי חוק זה". כלומר, הצו אוסר בגופו מעשה, והמעשה מהווה עבירה.

א. אנטוריון:

אפשר לתקן את הניסוח כפי שהציע חבר-הכנסת ביבי, אבל הרעיון הוא רעיון, ואיני מבין את התרגשותו של חבר-הכנסת קלינגהופר. כאשר בונים בניין לא לפי תכנית מאושרת, פונים לבית משפט, ובית המשפט נותן צו עיכוב. במקרה לפני העבירה היא עבירה ועליה מתקיים משפט, אך יש עבירה נוספת, והיא בזיון בית המשפט. כלומר, תחילה פונים ליושב ראש ועדת הבחירות המרכזית, וזה נותן צו להפסיק את הדבר. אם אין שומעים ליושב ראש, אומרים שצו איסור זה ייחשב כצו איסור של בית המשפט. כלומר, מי שעובר עבירה זו מתחייב גם בבזיון בית המשפט. אם הניסוח אינו מצלצל כל כך לאוזן, אפשר לקבל את התיקון שהציע חבר-הכנסת ביבי.

א. ידין:

כדי לשבר את אזנו של חבר-הכנסת קלינגהופר אני מציע לכתוב: "ליחן צו האוסר ביצוע מעשה שהיה מהווה עבירה לפי חוק זה, או משכתו".

ד"ר ח'גד:

אפשר לכתוב "להימנע ממעשה".

ח. צדוק:

אני חושב שהשאלה היא זו: כאשר טובא אדם לדין על הפרת צו, האם הוא יכול לטעון שהמעשה אשר הצו ציווה להימנע ממנו אינו מהווה עבירה על-פי חוק זה? כלומר, השאלה היא אם נותנים אנו כאן ליושב ראש ועדת הבחירות המרכזית סמכות להיות אינטרפרטטור של הסעיף הקובע את האיסורים ואומרים, שאם הוא הוציא צו והאדם לא קיים את הצו ומובא לדין על אי-קיום הצו, הרי אותו אדם כבר אינו עומד מול סעיפי החוק אלא מול הצו. בדרך-כלל כאשר טובא אדם לדין על עבירה לפי סעיף פלוני הוא יכול לטעון שהמעשה אשר עשה אינו מהווה עבירה לפי אותו סעיף. אני תוהה אם בזמן שהועמד האיש לדין על הפרת הצו הוא יוכל לטעון לא רק שלא הפר את הצו - אם כי זאת הגנה, כמובן - אלא גם שיושב ראש ועדת הבחירות המרכזית בטל לעצמו סמכות לאסור דברים שאינם יכול לאסור אותם. אם אמנם עוסדים בקונפרובטציה עם הצו בלבד יש משמעות ברורה לסמכות זו שאנו מעניקים ליושב ראש ועדת הבחירות המרכזית, והייתי מציע שבענין לו סמכות זו.

יש לי ספק אם יש מקום להשאיר את המלה "לרבות". אני חושש שמלה זו תכביד עלינו בסעיף 17ב(א). משמעות מלה זו היא שיש לתת הזדמנות להשמיע את הטענות לא רק לשני האנשים המנויים בסעיף, אלא לאנשים נוספים הנוגעים בדבר שאינם מוגדרים כאן, ואני חושש מפסילת הליך מפני טענה של מישהו כי הוא נוגע בדבר ולא ניתנה לו הזדמנות להשמיע דבריו. אם רוצים אנו שתינתן הזדמנות להשמיע ימים לשניים אלה המנויים בסעיף, לשם מה המלה "לרבות"? ואם רוצים לרבות אחרים, אני מציע לכתוב בפירוש למי הכוונה.

י. קורן:

נדמה לי שהצו בא למנוע המשך ביצוע העבירה. אין להוציא צו הסתייחס לכוונה לבצע מעשה עבירה, אלא האיסור צריך להיות על המעשה ולא על הכוונה. המעשה צריך להיות אקטואלי.

א. ידין:

אבל רוצים למנוע את המעשה מראש.

י. גולדשמידט:

הכוונה ברורה. אנשים אינם חוששים מפני האפשרות שיובאו לבית המשפט וכעבור שנתיים יידרשו לשלם קנס זה או אחר. לכן רוצים אנו שסמכות היושבת בימים הקריטיים האלה תוכל להוציא צו מניעה, ומי שאינו נשמע לצו יעבור עבירה נוספת.

י.ה. קלינגהופר:

אני מציע לקרוא לצו זה "צו התראה" ולא "צו-איסור".

י. גולדשמידט:

למה לא לקרוא לו "צו מניעה"?

ח. צדוק:

אם נקרא לצו זה "צו התראה", נעקור את שיניו. אם אדם הפר את סעיפי החוק ואחר-כך הפר גם צו של יושב ראש ועדת הבחירות המרכזית שניתן לו ספציפית, הוא צריך לשאת בעונש חמור יותר. בעצם סעיף קטן (ג) עונה על ענין זה.

י.ה. קלינגהופר:

אולי מתאים יותר לקרוא לצו זה "צו מניעה".

הוחלט:

בכותרת השוליים של סעיף 5 יבוא
"צו מניעה" במקום "צו איסור",
וכל הסעיף ינוסח בכפוף לשינוי זה.
בסעיף קטן (ב) תימחק המלה "לרבות".
לאשר בשינויים אלה את סעיף 5.

סעיף 6

היו"ר י. גולדשמידט:

כיוון שלא קבענו סעיף תחילה, תחילת
החוק תהיה עם פרסומו.

א. שפט:

איני בטוח שהמציעים התכוונו למה
שכתוב עתה בסעיף 6. בסעיף 6 לחוק
העיקרי (קורא את הסעיף) האיסור הוא אבסולוטי. השאלה היא אם המציעים
התכוונו לכך שהאיסור שבסעיף 6 ייעלם כליל, או שמא הכוונה האמיתית
היתה לסעיף 7, לביטול ההגבלה של 42 יום לשימוש באות. מר דמביץ הפנה
את תשומת לבי לנקודה זו, כאשר הוא פרסם את הנוסח בחוברת הכחולה, והוא
ביקש לשאול את הוועדה אם אמנם היתה הכוונה להתיר כל הגבלה לגבי
השימוש באורות.

היו"ר י. גולדשמידט:

בהצעה המקורית של המציעים היה
כתוב בסעיף 6: "על אף האמור בסעיפים
6 ו-7 לחוק מותר שימוש באות המייצגת רשימת מועמדים ובכינוי הרשימה,
לרבות הוראתם בכפוף לאמור בסעיף 6 לחוק, בתקופה שמיום היכנס חוק זה
לתוקפו ועד יום הבחירות לכנסת השמינית". הוועדה לא הציעה לשנות נוסח זה.

א. ידין:

רצינו לנסח את הסעיף בצורה פשוטה יותר.

היו"ר י. גולדשמידט:

אם כן, ננסח את סעיף זה כפי שנוסח
בהצעה המקורית.

הוחלט:

סעיף 6 להצעת החוק ינוסח כדלהלן:
"על אף האמור בסעיפים 6 ו-7 לחוק מותר
שימוש באות המייצגת רשימת מועמדים
ובכינוי הרשימה, לרבות הוראתם בכפוף
לאמור בסעיף 6 לחוק, בתקופה שמיום היכנס
חוק זה לתוקפו ועד יום הבחירות לכנסת
השמינית".

היו"ר י. גולדשמידט:

בנוגע לסעיף 2 נרשמה זכות הסתייגות
לחבר-הכנסת אניזוהר. חבר-הכנסת אניזוהר
יברר עם חברי-הכנסת עופר וברר למה התכוונו בהצעת החוק.

בזה סיימנו את הדיונים בחוק הבחירות
(דרכי תעמולה) (תיקון מס' 4), תשל"ג-1973 ונגיש אותו, יחד עם התיקונים
שנתקבלו, לקריאה שניה ולקריאה שלישית בכנסת.

(ב) חוק יחסי ממון בין בני-זוג, תשכ"ט-1969

היו"ר י. גולדשמידט:

אני מציע שנתרכז בשלוש-ארבע נקודות
מרכזיות בנוסח הלבן.

מ. פרוש:

הכותרת של פרק ב' היא: "הסדר על-פי דין".
בחוברת הכחולה היתה הכותרת: "הסדר
איזון משאבים". אני רואה בזה שינוי מהותי. אם יש הסכמה לחזור לנוסח
החוברת הכחולה, לא אסביר את עמדתי, ואם לאו, אסביר את הנימוקים שלי.

א. ידין:

הוועדה סיכמה - אם כי זה לא נרשם בתור
החלטה - שיהיה פרק המנוסח על הסכם בין
הצדדים, ופרק אשר יחול בהיעדר הסכם. מפני זה השתמשנו באותם ניטויים בהם

א. ידין:

אנו רגילים להשתמש בחוקים אחרים, כגון חוק הירושה הסדור על ידי ירושה על-פי דיין ועל ירושה על-פי צוואה. כמובן, מאחר שקיימת הגישה גדולה בדבר הצורך להשמיע באופן ברור שהסדר חל על-פי דיין, אין התנגדות לכתוב "על-פי דיין". אני סבור שהכותרות בנוסח הלבן מסבירות יותר את ההקבלה בין שני הפרקים האלה.

א. אנטוריון:

הניסוח שהציע פרופ' ידין נראה לי, אבל המלים "על-פי דיין" צורמות, כנראה, אולי עדיף לכתוב "על-פי חוק".

ב. פרוש:

לא לכך כיוונתי את הערתי.

א. ידין:

אפשר לכתוב בכותרת של פרק ב': "הסדר באין הסכם".

א. אנטוריון:

אם גם המלים "על-פי חוק" וגם המלים "על-פי דיין" אינן נראות לחבר-הכנסת פרוש, אני מציע להשאיר את המלים "על-פי דיין".

היו"ר י. גולדשמידט:

אני מציע שנדון תחילה בתוספת שהציע פרופ' ידין לפרק הראשון. פרופ' ידין נימק זאת בכך שמעייפים 1-2 דנים בהסדר מוסכם בין הצדדים, ואילו המעייפים המופיעים בפרק השני דנים בהסכם על-פי דיין או על-פי חוק. יש הצעת נוסח של פרופ' ידין לסעיף 2א, ועד שנוסח זה יצולם ויהיה לפני כל חברי הוועדה נמשך לדון ביתר סעיפי החוק

אני מציע שנכריע סופית בענין סעיף 3(א), אם לחזור לנוסח שבחוקרת הכחולה או להשאיר את הנוסח הלבן. סעיף 5 בחוקרת הכחולה הוא הסעיף המקביל לסעיף 3 לנוסח הלבן והוא אומר: "... ויראו הסדר זה כהסכם הנישואים שנתמלאו בו הוראות סעיף 2". פרופ' ידין אמר כי במקום זה הוא מעדיף שייכתב: "יחול עליהם הסדר איזון". אני נטייתי יותר לנוסח שבחוקרת הכחולה, אם כי ידוע לי שזו פרזופזיה שאינה מסתמכת תמיד על ידיעה ברורה של בני הזוג, אבל זה נראה לי יותר מבחינת הטענות ששמענו ספי אנשי הדתות: דת ישראל ודת האיסלם. כל דבר המזכיר את ההסכם נראה להם רצוי יותר. לגוף הענין אין שינוי.

י.ה. סלינגהופר:

לדעתי, במקרים שהחוק אינו מסדיר את הענין או אינו מבהיר אותו די צרכו יכול להיות גם הבדל מהותי. אני מעדיף שנאשר את הנוסח הלבן. אם מישהו יטען טענה, יחולו דיני חוזים, כי לפי החוק מדובר בהסכם.

ב. פרוש:

עלינו להחליט למה אנו מתכוונים בחוק זה: לאפשר הסדרת עניינים המעיקים על רבים, כדי להסדיר את יחסי המסון לפי ההסדר החדש שמוצע לנו, או לכפות הסדר. אם כותבים אנו "יחול", פירושו הדבר שאנו רוצים לכפות משהו על הצדדים. אני מציע לכתוב "יראו כמסכימים". למה לנו לכפות דברים על הצדדים? יש לאפשר איזון משאבים באופן יסודי. כאשר כותבים "יחול" המשמעות חמורה יותר.

א. אנטוריון:

לא, המשמעות ברורה יותר.

היו"ר י. גולדשמידט:

גם אני, כמו חבר-הכנסת פרוש, בעד הנוסח הכחול, אבל הוועדה צריכה להכריע בנדון.

ח. צדוק:

אילו היינו יכולים למצוא נוסח שינקוט לשון הסכם, היינו שיאמר "יראו אותם כמסכימים", והאפקט שלו יהיה כי באין הסכם ממשי-מחייב הכתוב כאן, הייתי הולך לקראת נוסח כזה. אני מבקש שיוסבר לנו במה עדיף הנוסח הלבן על פני הנוסח הכחול - מבחינה סובסטנטיבית, ולא מבחינת הצורה. אני יודע שהנוסח הלבן ברור יותר ויפה יותר מבחינה תחיקתית, אבל מבחינה סובסטנטיבית דומני שאינו משנה. לעומת זאת יש חברים בוועדה שמבחינת השקפת עולמם קל להם יותר עם הנוסח האומר: "יראו אותם כמסכימים". אם לא יוכח לי שיש הבדל סובסטנטיבי בין שני הנוסחים, אני רוצה ללכת לקראת אותם חברים

א. ידיו:

בפעם הקודמת דיברתי בעיקר נגד הצורה הפיקטיבית של הנוסח הכחול, לעומת הצורה הישירה של הנוסח הלבן, אבל רצוני להוסיף מספר מלים בקשר להערות חבר-הכנסת קלינגהופר. אם נכתוב "יראום כמסכימים להסדר איזון משאבים ויראו הסדר זה כהסכם הנישואין שנתמלאו בו הוראות סעיף 2", כמו בנוסח הכחול, נעמיד את ההסדר על בסיס הסכמי, עם היתרונות והחסרונות שיש בכך. כמו כן, כמו שאפשר לבטל כל הסכם בגלל פגמים שונים לפי חוק החוזים, כך אפשר גם להתקיף הסכם ממון. אם נעמיד גם את ההסדר החוקי - אם מותר לי להשתמש בביטוי זה לשם הקיצור - על בסיס הסכמי, נשתית אותו גם על אותן החולשות שיש להסדרים מוסכמים, ואם צד אחד יטען שכפו עליו הסכם כזה או שהוא טעה, הוא יוכל לבטל את ההסכם. זה החסרון המשפטי שבצורת ביטוח זו. כמו כן, אפשר להתעלם מהסיכון הזה. המקרים בהם יבטלו אנשים הסכמים שנכפו עליהם לא יהיו כל כך מרובים, וייתכן שאפשר לעמוד בסיכון זה. מכל מקום אנו מקבלים עלינו מידה מסויימת של סיכון על-ידי צורת הביטוח המעמידה את כל העגין על ההסכם החופשי בין שני הצדדים.

יש גם ענין נוסף. איני יודע איך אפשר לפתור את הבעיה כאשר אחד מבני הזוג או שניהם היו קטינים בזמן שהתחתנו ולכן לא היו יכולים לעשות הסכם לפי הכתוב בחוק הכשרות המשפטית. האם במקרה כזה צריך שהאפוטרופוס יפעל במקומם, או שאפשר לומר כי היה הסכם ביניהם, ואם משהו ירצה לטעון שבני הזוג לא היו כשרים לעשות הסכם, ההסכם יפול?

ה. ציון:

איני בטוח שהחששות שמעלה פרופ' ידיו מבוססים. אני יכול להביא דוגמה מתחום מאד פריוזאי. בחוק בתים משותפים, למשל, כתוב שכאשר רושמים בית משותף יכולים בעלי הדירות לחתום על הסכם. לא חתמו על הסכם, רואים את ההסכם שנתוספת כהסכם מחייב אותם כאילו הסכימו עליו. עוד לא שמעתי שבמשך כל השנים האלה בא משהו וניסה לייחס להסכם - גם בתוספת - את כללי האילוץ וההשפעה הלא הוגנת לפי דיני החוזים. זו פיקציה הוגנת הנותנת לכתוב בתוספת תוכן של הסכם מחייב, ולי בדמה שזה נעשה תוך התעלמות מדרכים שונות לפסילת הסכם שאינו הסכם בתוקף החוק, אלא הסכם שהצדדים הגיעו אליו וחתמו עליו. אני חושב שהטיעון של פרופ' ידיו שולי לחלוטין, ונכון ללכת לקראת אותם חברים שקל להם יותר לקבל את הנוסח האומר "יראו אותם כמסכימים" או "יראו אותו כהסכם מחייב".

הינן י. גולדשמידט:

יש הצעה לאשר את סעיף 3(א) כפי שהנוסח בנוסח בנוסח הלבן, ויש הצעה לכתוב "ויראו הסדר זה כמוסכם".

ה צ ב ה

כעת ההצעה לכתוב בסיפא של סעיף 3(א) "ויראו אותו כהסכם מחייב" - 5
2 -

ההצעה לכתוב בסיפא של סעיף 3(א) "ויראו אותו כהסכם מחייב" נתקבלה

המתייגות: לחבר-הכנסת קלינגהופר המציע לאשר את סעיף 3(א) כמנוסח בנוסח הלבן.

הינן י. גולדשמידט:

בהצעה הכחולה הופיע סעיף 2(ד) שאמר: "הסכם בין בני הזוג שאושר בפסק דין גירושין על-ידי בית-דין דתי שלו הסמכות בענייני נישואין וגירושין של בני הזוג, דינו כדין הסכם נישואין על-פי חוק זה". סעיף 2(ד) אינו מופיע בנוסח הלבן, ובישיבה הקודמת החליטה הוועדה לכלול סעיף זה בנוסח הלבן. לדעתי, מקומו של סעיף זה בפרק הראשון. פרופ' ידיו אמר שהוא רוצה לבקש רביזיה לגבי ההחלטה לכלול את סעיף 2(ד) בנוסח הלבן.

א. ידיו:

ניסיתי לכלול את האמור בסעיף קטן (ד) במסגרת סעיף 2 לנוסח הלבן ונוכחתי לדעת שזו תהיה הוראה מופרכת מעיקרה. הסכם ממון הוא הסכם בין בני הזוג הקובע מה יהיו יחסי הממון ביניהם בעתיד, ואילו פסק-דין גירושין בא בסוף והוא

א. ידין:

מתייחס לעבר. לראות הסכם בין בני הזוג, שאושר בפסק דין גירושין, כהסכם סמון לגבי העתיד - זד סתירה מיניה וביה, ואין בכך הגיון. מסוים כך אני סבור שאין להזכיר זאת כאן, ואבקש שתעיינו שוב בעניין.

י.ה. קלינגהופר:

אני התנגדתי להחזיר הוראה זו, אבל איני רוצה לחזור על דברים שאמרתי כבר. התנגדתי להוראה זו, כי אני חושב שהסכם הנישואין פניו לעתיד. עושים אותו בעת כריתת הנישואין, אבל לא בגמר הנישואין. בגמר הנישואין עושים הסכם נישואין?

היו"ר י. גולדשמידט:

אני רוצה להוסיף שהרבה פסקי דין גירושין מעורבים עם הסכם סמון. נאמר לי שרוב רובם של הסכמי הגירושין כורכים יחד הסדר סמון וגירושין, ואנו זריכים להזכיר את הדבר בסעיף 8, כפי שאמרנו בפעם הקודמת. לכן אני סבור שהחלטת הוועדה לכלול סעיף 2(ד) בנוסח הלבן היא החלטה נכונה.

א. אנקוריון:

אינני מבין ממה חוששים, שהרי מדובר על הסכם.

א. ידין:

אומרים דבר שאין לו משמעות.

א. אנקוריון:

עושים זאת אגב הליכי הדיון. מגישים הסכם ומבקשים לאשר אותו.

ס. פרוש:

במסכתות מופיעה מסכת גיטיין לפני מסכת קידושין. אמנם יודעים אנו שיש הסכם לפני הנישואין, אבל אקט הגירושין הוא תוצאה של הקידושין.

י.ה. קלינגהופר:

מדוע חושש אני מההוראה בסעיף 2(ד) לנוסח הכחול? הבעל, הנדרש לתת את הגט לאשה, יכול לסרב לתת לה אותו אם לא תוותר על הסכם הנישואין ותסכים להסכם נישואין חדש שיקבל אישורו של בית הדין הדתי ושישלול ממנה את כל הזכויות. האשה עלולה להסכים לתנאים אלה תחת לחץ, מתוך חשש שלא תקבל את הגט. מסיטואציות כאלה אני חושש, ועל כן איני רוצה לתת להן אחיזה מסויימת ולעגן אותן בחוק. אני מבקש שחברי הוועדה ישקלו שוב את הדבר. אני, כמובן, לא מערער על הודעת היושב ראש שהוועדה החליטה לכלול סעיף זה בנוסח הלבן.

היו"ר י. גולדשמידט:

האם אחד מחברי הוועדה מבקש דוויזיה בעניין זה? אם איש אינו מבקש דוויזיה, אנו יכולים להשאיר בעינה את ההחלטה לכלול את סעיף 2(ד) בנוסח הלבן.

המתייגות: לחבר-הכנסת י.ה. קלינגהופר המציע לא לכלול בנוסח הלבן את האמור בסעיף 2(ד) לחוברת הכחולה.

סעיף 5

היו"ר י. גולדשמידט:

בשורה הראשונה צריך לבוא "למחצית" במקום "לאיזון", בהתאם להחלטת הוועדה. כן הציע פרופ' ידין בסעיף 5 יהיה בנוי כדלהלן: בסעיף קטן (א) ייאמר: "עם פקיעת הנישואין עקב גירושין או עקב מותו של בן זוג זכאי כל אחד מבני הזוג למחצית שוויים של כלל נכסי בני הזוג, למעט...". ואילו האמור בסעיף 11 ייכלל בסעיף קטן (ב), וייאמר בו: "בפקיעת הנישואין עקב מותו של בן זוג יבואו, לענין הזכות לאיזון המשאבים, יורשיו במקומו".

י. ארזי:

גם על זה החליטה כבר הוועדה.

אנחנו רק מאשרים שכך המצב.

היו"ר י. גולדשמידט:

הצעת בפעם שעבר השנויה אחרים עם פקיעת הנישואין עקב גירושין או עקב מותו של בן זוג - (להלן פקיעת נישואין), כי המונח "פקיעת נישואין" מופיע פעמים רבות בחוק, ואחרי דיון ממושך מאד גילתה הוועדה ענין שמונח זה יוגדר בצורה זו.

מ. ביבי:
כאשר נפטר בן זוג ויש ילדים במשפחה, מה חלקם של הילדים מהירושה, הן על-פי חוק הירושה והן על-פי חוק זה? מה נשאר לילדים ומה נשאר לבן זוג?

היו"ר י. גולדשמידט:
אני רק רוצה להזכיר שהסוגיה העסיקה אותנו והיא מצאה ביטוי בפרק השלישי, בו מסדירים אנו את היחס בין חוק/וכין חוק התרופות. תעלה את השאלה כאשר נגיע לאותו פרק.

הוחלט:
סעיף 5(א) ינוסח כדלהלן: "עם פקיעת הנישואין עקב גירושין או עקב מותו של בן זוג (להלן - פקיעת הנישואין) זכאי כל אחד מבני הזוג למחצית שוויים של כלל נכסי בני הזוג, למעט - ..."

סעיף 8

היו"ר י. גולדשמידט:
אני קורא את סעיף 8 עם התיקון שהוסכם עליו: "ראה בית המשפט או בית הדין נסיבות מיוחדות המצדיקות זאת, רשאי הוא, לבקשת אחד מבני הזוג שהוגשה לאחר פקיעת הנישואין, לעשות אחת או יותר מאלה: לאחד המלים "פקיעת הנישואין" יש להוסיף "אם לא בפסק בדבר יחסי המסון בפסק דין גירושין". הכוונה להוסיף מלים אלה, כי רוב פסקי דין גירושין קשורים גם עם הסדר מסון. המצב אותה היא שפעמים רבות נקבה ההסכם של צד זה או אחר על-ידי ויתור מסוי, ואם מקבל/תלוי זה יכול להיות התבאה על חוק זה. הדיינים טענו שאין גט בלי הסכמת שני הצדדים, והסכמת שני הצדדים לא תושג על-ידי הסכמי מסון שיש בהם משום סטייה מההסדר החוקי. אולם אם ניתן פסק דין, כפי שאנו מזכירים אותו בסעיף 2(ד), בית המשפט לא יבטל את פסק הדין, כי בכך עושים פלסטר את ההסכם וגם מערערים את כשרות הגט. לכן תוספת זו הכרחית כאן, ואינני רוצה שהדבר לא ייאמר בפירוש.

א. אנטקוריון:
אינני מבין כל כך את הערת היושב ראש, כי אם בתקבלה החלטה בפסק דין אין יכולים ללכת עוד פעם לבית דין על דבר שכבר נפסק.

אני מציע שבמקום "שהוגשה לאחר פקיעת הנישואין" יבוא "שהוגשה בעת פקיעת הנישואין או לאחריה". הלא הגענו לסעיף זה מתוך חשש שלפני פקיעת הנישואין ירוצו הצדדים לבית המשפט, ובית המשפט יתייחס לחלוקת הרכוש בעוד שהזוג טרם נתגרש, אם כי ייתכן שכבר חי בנפרד. אולם לפי הכתוב כאן צריך קודם כל שהזוג יתגרש ואחר-כך יוכלו בני הזוג לפנות לבית המשפט בענייני מסון, וזה לא מתקבל על הדעת. ההגיון אומר שרוב הבקשות האלה מתבררות בעת פקיעת הנישואין. לכן אני מציע לכתוב "שהוגשה בעת פקיעת הנישואין או לאחריה", ופירוש הדבר שבית המשפט מברר ופחליט בצדו גם בעת פקיעת הנישואין ללא דק-אחר-כך.

ג. רקנברג:
בוועדה התעוררה השאלה מי קובע מהי עת פקיעת הנישואין. הוועדה לא רצתה שיקבע זאת הצעד הפרוצדורלי הפשוט של אחד מבני הזוג הפגיש תביעת גירושין. היא רצתה שבזמן הנישואין לא ישמש חוק זה אבן נגף למהלך הנישואין, ולכן הציעה שהחוק יחול אם פוקעים הנישואין.

א. אנטקוריון:
בדרך-כלל אין הזוג מתגרש לפני שנקבעו ענייני המסון.

ח. צדוק:
על כך דנו והסכמנו.

א. ידין:

אני מציע לחזור לנוסח שבחברת הכחולה גם בנקודה זו. שם לא הופיעו הפלים "לאחר פקיעת הנישואין", ואטנם סבור אני שפלים אלה מיותרות, ואם בכלל להוסיף אותן. הרי הכרחית אותה הרחבה שהציע חבר-הכנסת אנקוריון בנוסח קצת שונה: "בעת הדיון על הגירושין", כי אני מניח שלזה התכוון חבר-הכנסת אנקוריון. אולם, כאמור, הצעתי היא לחזור לנוסח שבחברת הכחולה במקום לשפר את הנוסח הלבן על-ידי תוספת הכרחית זו. אחרי שפעיף קודם קובע את הכלל הסטנדרטי בא סעיף 8 ואומר כי אפשר גם לפטות מכלל זה, והשאלה פתי מגישים בקשות בכלל אינה נוגעת לפעיף זה. בית המשפט ישתמש בפסכיות אלה בהזדמנות שתבוא לפניו להפעיל את ההסדר הסטנדרטי של חציית השווי, ואם מבקשים אותו לפטות מהסדר סטנדרטי זה, הרי סעיף 8 נותן לו סמכויות אלה.

ח. צדוק:

נושא ספציפי זה נדון בוועדה על כל צדדיו במשך ישיבות רבות והוכרע. אפשר להחליט עכשיו אחרת, אבל אם בלך בדרך זו נוכל לפתוח בדיון מחדש על כל סעיף וסעיף.

א. אנקוריון:

אם יושב ראש הוועדה סבור שזה ענין של בקשת ררויזיה, אבקש ררויזיה בהחלטה זו, כי אחרת שמים לאל את כל הסעיף.

היו"ר י. גולדשמידט:

אתה רוצה לנסק את הבקשה לררויזיה?

א. אנקוריון:

- כן. מה שרצתה הוועדה למנוע הוא שלפני פקיעת הנישואין, כלומר, תוך חיי אזורג ביחד או בפירוד, ירוצו בני הזוג לבית המשפט ויבקשו לחלק את הרכוש ביניהם. את זה רצינו למנוע ואני חושב שלכך היתה הכוונה בהחלטה שקיבלנו. אולם איני חושב שהחלטנו לומר כי אפשר לפנות לבית המשפט בבקשה זו רק לאחר פקיעת הנישואין, משום שלא כך פני הדברים בפציאות. בפציאות גירושין הולכים בד בבד עם ההסדר בענייני מסון, ואם ננסח את הסעיף כפוצע עכשיו נוציא את הנשמה מהדיונים על גירושין, כי הסדר המסון הוא חלק עיקרי בשלב זה.

פ. ביבי:

לסדר - אבקש להשאיר גם את ההצבעה על בקשת ררויזיה לסוף הדיון בחוק זה.

היו"ר י. גולדשמידט:

האם חבר-הכנסת אנקוריון מסכים לכך?

א. אנקוריון:

- בבקשה.

סעיף 12

היו"ר י. גולדשמידט:

אני חושב שבשורה השניה בסעיף 12 רצינו לומר "הסדר על-פי דין".

א. ידין:

אני מציע לא לשנות את הפלים "הסדר איזון משאבים".

הוחלט:

לאשר את סעיף 12 ללא שינוי.

סעיף 14

היו"ר י. גולדשמידט:

בסעיף זה אני מציע לחזור לנוסח שבחברת הכחולה. בקשר לנוסח הכחול העיר חבר-הכנסת הלוי, שאם כותבים "לא לגרוע", יש לכתוב גם "ולא להוסיף", ולכן הציעו היועצים המשפטיים לכתוב "לא לשנות".

א. ידין:

בנוגע לפעיף קטן (ב) אין לי התנגדות לחזור לנוסח הכחול ולכתוב "בענין שחוק זה דן בו". אשר לפעיף קטן (א), אני חושב שחבר-הכנסת הלוי שכנע את הוועדה שיש לומר כי חוק זה לא רק שאינו בא לגרוע מפסכות שיפוטם של בתי הדין הדתיים, אלא גם אינו בא להוסיף עליה. הוא גם נימק את הדבר בצורה מאד משכנעת: כל הזמן מדברים אנו גם על בתי משפט וגם על בתי דין.

א. ידין:

אנו רוצים לתת לבית דין אותן סמכויות שיש לבית משפט, אבל איננו רוצים שילמדו מזה שהרחבנו או צמצמנו את סמכות שיפוט בתי הדין הדתיים. באופן ברור רוצים אנו להגיש שלא הוספנו ולא גרענו. לכן יש לכתוב או "אינו בא לגרוע או להוסיף", או "אינו בא לשנות".

א. אנטוריון:

במקומות שונים בהם נאמר "בית משפט" אנו מפרשים: "בית משפט או בית דין". אין יהיה הדבר למעשה? כיום יודעים אנו שבענייני גירושין זוג צריך לפנות לבית דין. בענייני מזונות הוא יכול לפנות לבית הדין או לבית המשפט המחוזי. אם כותבים אנו כאן "בית משפט או בית דין", מה תהיה הפרוצדורה? פתי יוכל זוג לפנות לבית המשפט המחוזי?

א. ידין:

בהנחה שסמכויותם לכתוב בסעיף 14(א) - כלומר, אין רוצים לשנות את השיפוט בבתי הדין הדתיים - הדבר שונה לגבי יהודים, מצד אחד, ומוסלמים מצד אחר. ברגע זה איני מדבר על הדרוזים ועל הנוצרים כדי לא לסבך מדי את העניין. לגבי המוסלמים עניין השיפוט תלוי בשאלה אם ענייני הממון בין בעל ואשה הם בגדר ענייני המעמד האישי, כפי שהם מוסדרים בדבר המלך במועצתו. אם תאמר שיחסי ממון הם בגדר ענייני נישואין וגירושין, הרי הם יהיו בגדר ענייני המעמד האישי. אשר ליהודים, אם ענייני הממון כרוכים בענייני הגירושין, הרי כאשר יש דיון על הגירושין בית הדין הרבני סבור באופן אוטומטי גם דברים אלה. בית המשפט העליון הביע דעתו בנושא זה - אף-על-פי שלא פסק כך באופן מנוכח - כי הוא רואה את ענייני הממון ככרוכים בגירושין. מצד אחר, אם ענייני הממון מתעוררים שלא בקשר עם משפט הגירושין, הם נדונים לפי ענייני המעמד האישי, בהתאם לסעיף 9 לחוק. חוק זה מסדיר את יחסי הממון מבחינה סטריאלית, אך אינו מסדיר ואינו משנה את מצב השיפוט בבתי דין דתיים ובבית משפט מחוזי.

כדי לפכם את הדברים רצוני לומר שגם הסמכויות הניתנות כאן לבית משפט וגם הסמכויות הניתנות לבית דין מתייחסות למקרים בהם נמצא העניין בתחום שיפוטו של אותו בית משפט או אותו בית דין. פתי זה נמצא בתחום שיפוטו - לא חוק זה קובע, אלא חוקים אחרים קובעים זאת.

ה. צדוק:

אילמלא הוצע לנו בסעיף 14(א) ביתן היה לומר, כי כאשר מדבר החוק בסעיף 14 השונים על בית משפט ובית דין בנשיאמה אחת, הוא מתייחס לא רק לדיון פובסטיבי אלא גם לדיוני סמכויות ומעניק לבית דין אותה מידת סמכות שיש לבית משפט. בפלים אחרות, אפשר היה לטעון כי מעניקים לבית דין סמכות לא רק על-פי הסכמה, אלא גם פכוח חוק זה.

אני פניח שמוסכם כאן על כולם כי יש להשאיר לבית דין סמכות בלעדית וייחודית באותם דברים בהם יש לו סמכות ייחודית ובלעדית, והסמכות פוקנית לו בהסכמה. יש נקודה מסויימת בסעיף 14(א) שלגביה הייתי רוצה שדעתנו תנוס: סעיף 14(א) אומר: "חוק זה אינו בא לשנות מסמכות שיפוטם של בתי הדין הדתיים". האם די בסעיף זה כדי לקבל את התוצאה הנאה: למרות שבסעיפים אחרים אנו אומרים "בית משפט או בית דין", יזדקקו לחלוקת הסמכויות הקיימות כדי לקבוע באיזה עניין יש סמכות ייחודית לבית דין ובאיזה עניין יש לו סמכות הנותנית בהסכמת הצדדים? בשלב זה איני רוצה לעורר שאלות מסובכות ואני פוכן להשלים עם מה שכתוב עכשיו בסעיף, אבל הייתי מרגיש טוב יותר אילו נאמר לי שחשבו על נקודה זו והגיעו למסקנה, כי למרות שכתוב בסעיפים שונים "בית משפט או בית דין", פירושו של סעיף 14(א) המוצע הוא שלבית דין יש סמכות בעניינים שהסמכות לגביהם מותנית כיום בהסכמת הצדדים.

א. ידין:

אני חושב שהרעיון הזה הביא אותי לשינוי בסעיף קטן (ב), בו כתבתי "בעניין שבסמכות שיפוטו", אבל איני עומד על נוסח זה.

פ. פרוש:

אני מערער על השינוי שהכניס פרופ' ידין בסעיף קטן (ב).

היו"ר י. גולדשמידט:

פרופ' ידין הסכים לחזור לנוסח
סעיף קטן (ב) בחוברת הכחולה.

א. ידין:

הכנסתי את השינוי בסעיף קטן (ב)
כדי לחזק את הרעיון שהביע חבר-הכנסת
צדוק, אבל אפשר לבסס אותו על סעיף קטן (א).

פ. פרוש:

אני רוצה להציע שוב למחוק את סעיף
קטן (ב), כפי שנתקשנו.

ג. האוזנר:

בנקודה זו הכרענו כבר.

פ. פרוש:

בכל אופן איני יכול להסכים לסעיף זה
כמות שהוא ואני מסתייג ממנו. אני
מציע לכתוב: במקומו: "בהסכם פלדן-שאזר בבית דין תוך תקנת הנישואין
תהיה לבית דין סמכות שיפוט ייחודית בהתאם לדין הדתי לפיו דן בית הדין".
צראה לי שאפשר להוסיף זאת גם אם סעיף קטן (ב) הפונה לפנינו יישאר.
בנוסף זה אני רוצה להדגיש שפד-גבר בהסכם מסווג הנערך בהתאם לכללים
המקובלים בבית הדין הדתי. איני רוצה שיכפיריחוק זה על אלה שאינם רוצים
בכך במפורש.

היו"ר י. גולדשמידט:

אולי נחזור לרעיון זה כאשר נדון
בהצעת הניסוח של סעיף 2א.

פ. פרוש:

בכל אופן לא הייתי רוצה שנסיים את
הדיון בסעיף זה בלי שתישפע דרישת

לתיקון.

י.ה. קלינגהופר:

האם הפונח "סמכות שיפוט" ידוע
בטרמינולוגיה התחיקתית לגבי בתי דין
דתיים? הרי יש סמכות שיפוט בפונח של תחום שיפוט. אם פונח זה מקובל,
נשאר אותו כמות שהוא, ואם לאו, אולי טוב יותר לכתוב "תחום שיפוט".

א. ידין:

בחוקים אחרים לא כתבנו "תחום שיפוט",
אבל כתבנו לפעמים "סמכות שיפוט".

ג. רקובר:

לענין הביטוי "חוק זה אינו בא לשנות"
או לאלטרנטיבה: "חוק זה אינו בא לגרוע".
אין זה כל כך פשוט לכתוב שחוק זה אינו בא לשנות סמכות שיפוטם של
בתי הדין הדתיים, כי חוק זה יוצר בעצם כלי חדש של הסדר איזון משאבים,
עם כלי תפעול של הסדר זה, היינו פניות לבית משפט ופניות לבית דין
וכדומה. דומני שהגבול אינו כל כך ברור כי במקום אחד אנו מוסיפים
את המלים "או בית דין דתי" ולאחר מכן אנו אוסרים בעצם, כי כיוון שהענין
לא היה נתון עד היום לבית הדין הדתי, הוא לא יהיה נתון לו גם להבא.

היו"ר י. גולדשמידט:

מה הצעתך?

ג. רקובר:

אני טוען שיש כאן "יצור" חדש עם
השלכות מעשיות. לגבי בית משפט הבעיה
אינה מתעוררת, כי כלל הוא שלבית משפט מחוזי יש סמכות שיורית. אבל
לגבי "יצור" חדש זה צריך שייאמר באופן כלשהו כי לבית דין יש סמכות
לטפל בו.

לפני כן רשמה חב
רשמה א.ב.

ועדת החוקה חוק ומשפט
23.7.73

י.ה. קלינגהופר:
יש כאן אי-הבנה. מר רקובר רצה לומר שאנחנו אומרים כאן דבר והיפוכו. בסעיף 13 אנו אומרים: אין לשנות בעוד שבסעיף 8 אנחנו משנים באופן מוחלט. על כך אני רוצה לומר: אין כאן סתירה. סעיף 8 בא לקבוע סמכות ספציפית של ביה"ד הדתי, סמכות ספציפית סובסטנטיבית. ואם אנחנו אומרים בסעיף 13 שאין לשנות סמכות שיפוטית - הכוונה היא שהסמכות הספציפית הזאת תיווסף ליחד הסמכויות הספציפיות של בתי-הדין הדתיים, אם היא נמצאת במסגרת הכללית של סמכות שיפוטו של אותו ביה"ד. על כן אין כאן סתירה, אלא יש פה סייג, סייג חשוב מאודן הסיבות שהזכיר ח"כ צדוק.

ח. צדוק:
אילו עמדנו חצי שנה לפני סוף המושב, הייתי מנסח זאת אחרת. ייתכן שאז אפשר היה לדייק יותר בסעיף זה.

ג. האוזנר:
נכון. אבל עכשיו אני מציע שנצביע.

ד. פרוש:
בסעיף 14(ב) הייתי מבקש להוסיף, אחרי המלים "זולת אם הסכימו בעלי הדין לפני בית-הדין" - את המלים "או בהסכם מסוין".

זה קשור בסעיף 2.

ט. פרוש:
אבל כאן המקום להוסיף זאת.

היו"ר י. גולדשמידט:
נכון. בסעיף 14(א) יש הצעה לחזור לנוסח הכחול, ונצביע בין שתי הנוסחאות, זו שבנוסח הלבן וזו שבחבורת הכחולה.

הרחלט: לקבל את הנוסח של סעיף 14(א) כפי שמנוסח בדף הלבן (5 נגד 3).

הסתייגות: ח"כ מ. פרוש

זכות הסתייגות: י. גולדשמידט

היו"ר י. גולדשמידט:
בסעיף 14(ב) אנחנו קוראים: "בענין שחוק זה דן בו ינהגו בתי-הדין... וכו'". כאן יש הצעה של ח"כ פרוש, אחרי המלים "בעלי הדין לפני בית-הדין" להוסיף "או הסכימו בהסכם מסוין ביניהם". אזלי רשומה ההצעה הזאת עוד מהשבוע שעבר, אבל אינני זוכר אם סיכמנו בזה או לא. מכל מקום, נצביע קודם על הצעתו של ח"כ פרוש למחוק את הסעיף. אם לא תתקבל ההצעה - נצביע על האלטרנטיבה, הצעת התוספת של ח"כ פרוש.

הרחלט: לא לקבל את הצעת ח"כ פרוש למחוק את הסעיף 14(ב).

הסתייגות: מ. פרוש

א. אנטווינו:
אני מתנגד גם להצעת התוספת האומרת "או הסכימו בהסכם מסוין שנעשה ביניהם". אילו היו הדברים בונה-פידה, אינני מתנגד לכך שאנשים דתיים יסכימו ביניהם שזה יהיה לפי הדין הדתי. אבל לגביהם הרי אין חשש גם בשלב מאוחר יותר. לעומת זה אני חושש שיהיה בסעיף זה שימוש לרעה. הנישואין

א. אנקוריון:

יהיו לפני רוסם דתי, ואני חושש שכשם שמחתימים חתן על כתובה, יחתימו את הצדדים על הסכם סטראוטיפי שבו ייאמר שבמקרה של גירושין ילכו לפי הדין הדתי. משום כך אני מעדיף את הנוסח הלבן.

ח. צדוק:
אני תומך בדברי ח'כ אנקוריון. אני אינני חושש מפני שימוש לרעה, אבל אני חושש מפני הסכמה לסמכות שבהיסח הדעת. בזמן הנישואין הסכם על הסדר רכוש במקרה של גירושין רחוק מאד מן הצדדים, והם יחתמו, ואחרי 10 שנים, כשיעמדו בפני גירושין, ימצאו עצמם כבולים ע"י ההסכם הזה, כשאף אחד מהם לא יזכור כלל שנתן דעתו על הסעיף הזה. לא נראה לי שכדאי ליצור כלי כזה שבו יחתימו אנשים על סמכות בהיסח הדעת.

הי"ר י. גולדשמידט:
אני מציע שנחזור לשאלה זו בסעיף 2א'. אם שם יתקבל הדבר - מוכרחים להכניסו גם כאן. אם לאו - לא צריך לכלול אותו גם פה.

בנוסח הכחול מחקה הוועדה סעיף 14, ויש הסתייגות של שר המשפטים ושל ח'כ קלינגהופר. שר המשפטים אמר לי שאיננו בטוח שהוא עומד על הסתייגותו, אבל ילך בענין זה בעקבות ח'כ קלינגהופר.

י.ה. קלינגהופר:
אני כבר הגשתי את ההסתייגות (זה בענין ה"דועה בציבור").

ח. צדוק:
את סעיף 14 מחקנו לא בגלל ההתנגדות להעניק מעמד ל"דועה בציבור", אלא משום שחשבנו שענין זה איננו טעון כלל הסדר בחוק הזה.

הי"ר י. גולדשמידט: נכון.

בסעיף 16 היתה שאלה לח'כ ביבי.

מ. ביבי:
עפ"י החיקונים שהכנסנו כאן אני מבקש לדעת מה ישאר בסך-הכל ברשות בן-זוג שנשאר מצד אחד וברשותם של הילדים מצד שני במקרה של מות המוריש, הן עפ"י חוק הירושה והן עפ"י החוק הזה. משום שלבד עיני עומד האינטרס של הילדים במקרה זה לא פחות מן האינטרס של האשה.

הי"ר י. גולדשמידט:
החוק הזה עוזר לקבוע מהו העזבון. איזון המשאבים מבוצע, והוא קובע מה הוא העזבון. לאחר קביעת העזבון - חל חוק הירושה.

ח. צדוק:
אבל התרגום הקונקרטי יכול להיות כזה: אם אין הסדר נישואין וחל ההסדר עפ"י דין, וביהמ"ש או בי"ד לא החליט על סטיות מן ההסדר - חל ההסדר של חמשים-חמשים אחוז. ואם נכסי המשפחה הם כולם נכסי אבי המשפחה שנפטר - תוצאת החוק הזה היא שהעזבון הוא רק מחצית מהנכסים, כי האשה מקבלת את המחצית כאשה, לפי החוק הזה. מהמחצית הנוותרת, אם היא אם הילדים, היא מקבלת חצי, לפי חוק הירושה. במצב דברים זה הילדים מקבלים רבע.

מ. ביבי:
אני חושב שבמקרה זה אנו מרעים עם הילדים. כי עפ"י הדוגמה הזאת יוצא שבן-הזוג שנשאר בחיים מקבל שלושה-רבעים מן הנכסים.

ח. צדוק:
למעשה אין זה סדווייק. כי עם התיקון
שיהיה עכשיו, האשה תקבל לא 3/4 אלא
5/8. חצי מכוח החוק הזה, ומהמחצית השנייה היא תקבל רבע, לא חצי.

י.ה. קלינגהופר:
אין לך פתרון אחר. אחרת אתה צריך
לשלול את כל החוק הזה. החוק הזה הרי
מנוסס על העקרון של הפרדה דחוייה, שלהלכה קיימת מלכתחילה.

מ. ביבי:
חוק הירושה מיסודו היה מנוסס גם על
האפשרות הזאת, שאשה תקבל את מחצית
נכסי הבעל. ומתוך ראיית האינטרס של
ילדים, גם מאשה ראשונה, ובני משפחה אחרים. ע"י החוק הזה אנחנו
באים עכשיו להכפיל את חלקו של בן-הזוג שנשאר, משום שנותנים לו בשתי
ידיים: גם בחוק הירושה וגם בחוק יחסי סמון. ואני רואה את העניין הזה
בחומרה רבה, בפרט כשיש מספר רב של ילדים קטנים שצריך לכלכל אותם,
והאשה אולי תרצה להנשא שנית. אני דואג לכך שהילדים יקבלו חלק מתאים
מן הירושה כדי שיוכלו להתקיים. ואני חושב שהאיזון הזה בין שני
הגורמים הללו מוטל כאן עלינו.

ד. ארזי: מה אתה מציע?

מ. ביבי:
בתחילה חשבת שבמקרה שיש ארבעה ילדים
או יותר, לא יעלה חלקה של האשה על 50%
בכל מקרה, גם אם ייתכן שזה מחליש את כוחו של החוק הזה. או שתימצא
אפשרות של פיצוי הילדים בדרך אחרת. כי לדעתי בעיית גידול הילדים
וחינוכם, ובפרט כשהם קטנים, חשובה לאין ערוך מן הצורך לשריין את
קיומה של האשה שנשארה. אם יש רק שני ילדים - אני מציע שחלקה של האשה
יהיה 60%.

י.ה. קלינגהופר:
אל לנו לגעת בגרעין היסודי של החוק
כולו: שעם כריחת הנישואין האשה כבר
שותפת לרכושו של הבעל, אלא שאת החלוקה דוחים לשעת פקיעת הנישואין.
ואילו ח"כ ביבי בא עכשיו להרהר בכיוון העלול לערער את היסודות הללו
של החוק, ואני כאמור לא הייתי מציע ללכת בדרך זו. אנחנו צריכים להיגמל
מן המחשבה שהרכוש הוא רכושו הבלעדי של המוריש, כשהאמת היא שעוד בימי
חיינו היתה לה ציפיה למחצית הנכסים. את העקרון הזה אפשר לקבל ואפשר לא
לקבל, אבל לא ייתכנו לגביו פשרות.

אשר לצד המעשי: עם מותו של בן-הזוג,
אם האם נשארה בחיים - הרי היא ממילא האפוטרופוס הטבעי של הילדים,
ובמקרה הרגיל היא תשתמש בנכסיה לא רק לטובתה היא אלא גם לטובת הילדים.
ואינני מבין את הפחד. ומה גם שהדין כאן איננו כל-כך נוקשה שאלה יכול
כבר לקבוע את האחוזים שמגיעים לה. משום שהמוריש בעודו בחיים בוודאי
יתחשב בכל התוצאות הללו, ויסקע בצוואה הוראות לטובת הילדים. אם הוא
ירצה - הוא יכול לשלול בכלל מן האשה את המחצית שלו.

א. אנטוריון:
אני מבין את חרדתו של ח"כ ביבי, ובאמת
ייתכנו מקרים שכתוצאה מן החוק הזה גם
ייווצר עוול. השאלה היא מהו המקרה השכיח ומהו המקרה הבלתי שכיח. לנגד
עיניו של ח"כ ביבי עומד המקרה שנשארה אשה צעירה שמחר תינשא שנית, והיא
מקבלת את רוב הרכוש ובעלה החדש ישתלט על הכל ומה יהיה עם הילדים.
נכון שמקרה כזה אמנם ייתכן, אבל זהו היוצא מן הכלל. הכלל הוא זה
שהזכיר ח"כ קלינגהופר, וזה שצריך להנחות אותו.

יחד עם זה, ייתכן שהחיים יוכיחו שיש
הרבה מקרי עוול, ואז צריך יהיה לתקן את החוק. אבל היום אני סבור
שאסור לנו לעשות דבר שיחליש את העקרון שבחוק.

ח. צדוק:
 ייתכן שהנסיון יראה כי החוק הזה יחסיב
 שינוי בחוק הירושה. כשקיבלנו את חוק
 הירושה, קבענו בו (לעומת החוק העותומני שנתן לאשה רק רבע) שהאשה
 מקבלת בדרך כלל חצי מהרכוש. כלומר, הלכנו לקראת האשה במצב שאין חוק
 יחסי מסוין. עכשיו אנחנו מחוקקים חוק יחסי מסוין, המבוסס על העקרון
 שהרכוש שנוצר בזמן הנישואין (לא כולל רכוש שבני הזוג הביאו לתוך
 הנישואין או רכוש שירש או קיבל כל אחד מבני הזוג בשם עצמו תוך כדי
 תקופת הנישואין, אלא הרכוש שצטח בזמן הנישואין) באין הסכם רואים אותו
 כשייך במשותף לשני בני הזוג. לאחר שאתה קובע אפוא בחוק הזה שמחצית
 הרכוש המשותף שייכת בלאו הכי לאשה ואיננה שייכת לעזובנו של הבעל -
 אתה יכול לבוא ולומר: אם כך, הבה נביט מחדש את חוק הירושה. אפשר אז
 לומר: לפי החוק הזה מחצית הרכוש כבר שלה, וייתכן שאז מהמחצית השנייה,
 לפי חוק הירושה, מגיע לה לא חצי אלא רבע.

ט. בנימי:
 אינני רוצה להערים עכשיו קשיים על דרך
 ההצעה שלפנינו, אבל לא הייתי מקבל
 במלואה את התיזה של ח'כ צדוק. אני סבור שהנכסים שנתהוו בחיי המשפחה
 הם לאו דווקא קניינים של הבעל והאשה, אלא של כל בני המשפחה, גם ילדים
 שבגרו.

ח. צדוק:
 אם כך, צריך החוק להיות לא יחסי מסוין
 בין בני הזוג אלא חוק יחסי מסוין בין
 בני הזוג וילדיהם.

ט. בנימי:
 אני רואה את הפתרון לאו דווקא באספקט
 של חוק הירושה אלא גם כאן, אם כי
 כמובן גם לחוק הירושה יש נגיעה לעניין. מכל מקום, לא אגיש הסתייגות
 בעניין זה.

ר. ארזי:
 בסעיף 8(3) ו-8(4) (שהיה סקודם סעיף
 10) היה כתוב: "במועד אחר שייקבע".
 כנוסח הלבן מופיעה המלה "מוקדם" במקום "אחר". האם היה על כך דיון
 בוועדה?

י.ה. סלינגהופר: כן. דנו על כך הרבה.

פרופ' ירינו:
 בדיוני הוועדה התברר שהסמכות יכולה
 בכלל להיות מופעלת רק בכיוון מוקדם
 יותר, וכך גם טובים.

היו"ר י. גולדשמידט:
 בסעיף 17 יש הצעת תוספת: "ואין בו
 כדי לגרוע מסעיף 101 לחוק המקרקעין".
 ולגבי תחילתו של החוק, צריך לקבוע מתי יתחיל החוק הזה. כאן דרושה
 תקופת-מעבר קצרה כדי להכין את החוק, להכין טפסים וכו'. התאריך יהיה
 אפוא 1.1.74.

הוחלט: 1. לקבל בסעיף 17 את התוספת "ואין בו כדי לגרוע
 מסעיף 101 לחוק המקרקעין";

2. תאריך תחילת תקפו של החוק יהיה 1.1.74.

היו"ר י. גולדשמידט:
 נחזור עתה לסעיף 20א. כאן יש שתי
 הצעות נוסח. האחת כפי שמציע שר
 המשפטים, והשנייה כפי שאני מציע.

פרופ' יריג:

סעיף 2א' כפי שמוצע על ידינו אומר:
"בהסכם מסוין שנכרת לפני הנישואין או
בשעת עריכתם, ושאינו בני הזוג לקבוע שיחסי המסוין שביניהם יהיו לפי
הדין הדתי שחל על נישואיהם". השינוי לעומת הנוסח המודפס הוא שאין
משתמשים במלה הסתומה "הפנייה", וגם לא מזכירים עוד בעת הנישואין את
המלה "גירושין". לכך מצטרפת ההצעה שבסעיף 3(ב) של הנוסח הלבן: שההסבר
של רוסם הנישואין יתייחס לא רק לסעיף 3(א) אלא גם לסעיף הנוסף הזה
(הסייך לפרק א'; ונקרא כאן "סעיף 2א'") אבל למעשה יקבל מספור אחר,
וכל המספורים של הסעיפים שאחריו ישונו בהתאם). זה יחייב תיקון גם בסעיף
14(ב), הוספה שהדין הדתי יחול גם אם מסכימים בשעת הדיון וגם אם הסכימו
על זה לפי סעיף 2.

זינור י. גולדשמידט:

בנוסח שאני מציע לסעיף 2א' לא נזכרות
המלים "לפני הנישואין או בשעת עריכתם".
כלומר, הסכם מסוין כזה יכול הזוג לעשות בכל עת, בכפיפות להסכמי נישואין
שבפרק הראשון.

הבדל שני בין הצעתו לזו שקרא פרופ' יריג
הוא שבשעה שבהצעת הממשלה נאמר "לפי הדין החל על נישואיהם", בהצעת
רוספות המלים "וביה'ד הדתי". אם אנחנו אומרים שההסכם הזה לא יכול את
ביה'ד הדתי, פירוש הדבר שאנחנו מזמינים נקרים נוספים על הקיימים בחקיקה
וישראלית היום בהם יפסוק בית-משפט אזרחי לפי הדין הדתי, דבר שלפי הבנת
זבחינה עניינית (ואיננו מדבר עכשיו על גישה דתית) לא ייתכן; הרוב
מכריע של שופטי בתי-המשפט אינם מוסמכים לשפוט לפי הדין הדתי. הם אינם
יודעים אותו, ולא יכולים לפסוק על פיו.

האוזנר:

איך פוסקים לפי כל חוק אחר, גם חוק זר?

זינור י. גולדשמידט:

למרות התקדימים שיש בעניין זה, אי-אפשר
למסור את החוק הדתי היהודי בנושא כמו
נישואין וגירושין לידי כל בית-המשפט. לכן אני אומר: מה שההסכם הזה
רוצה לומר, כלומר שיכולים להסכים על קבלת החוק הדתי, צריך לחול רק על
בתי-הדין הדתיים ולא על בית-המשפט האזרחי.

ארזי:

לשם מה זה דרוש? ברור שכל זוג יכול
לקבוע הסכם ובו לכתוב מה שהם רוצים.
רבי החוק הזה חל על מקרה שאין הסכם אחר, ולשם מה דרושה הווספת הזאת?
היא ברורה מעצמה. כי ברגע שאנשים פונים לביה'ד הדתי - הם פונים אליו,
החוק לא צריך לתת להם את הגושפנקא האומרת שזה מותר להם.

זינור י. גולדשמידט:

ההצעה הזאת באה ע'י שר המשפטים דווקא
כדי להרגיע את הדתיים, ולא דווקא
היהודים אלא המוסלמים, שאין להם שום בעיה עם החוק. היות וגם הם,
מה היהודים, אמרו: כל דבר שבהסכם מחליש את ההתנגדות ומונע ויכוחים
ביבדורים שאיש איננו רוצה בהם.

ז. צרוני:

אני רוצה למנוע הסכמים על סמכות והסכמים
על חולת הדין הדתי בהיסח הדעת, ע'כ
שהסכמים כאלה מוכנסים בטפסים שיגדתיים ובני הזוג חותמים עליהם במעמד
נישואין כשאף אחד מהם אינו מעלה על דעתו שלזוג המאשר הזה צפויה אי-הסכמה
חודשית בענייני מסוין בביה'ד-דין ותתעורר בעיה של סמכות ושל איזה דין
יחול. אני מסתפק בזה שבני זוג ששניהם רוצים להתדיין בפני ביה'ד דתי -
יתווחה לפניהם הדרך לעשות זאת. ואם הם רוצים שיחול הדין הדתי - הם יכולים
להסכים ביניהם שיתדיינו בפני ביה'ד דתי. אבל אני רוצה שהם יתנו את דעתם
על השאלה הזאת כשענין ההתדיינות הזאת יהיה אקטואלי, ולא במעמד גבישואין.
כלומר, מה שאני מציע הוא לא להוסיף את הסעיף המוצע בסעיף 2א'.

י.ה. קלינגהופר:

אני חושב שיש טעם בהצעת היו"ר שאם קובעים תחולת הדין הדתי על יחסי מסוין - מתבקשת סמכותו של ביה"ד הדתי. אבל זהו בשבילי ארגומנט כרי למנוע החלה סתמית וכוללת כזאת של דין דתי על יחסי מסוין. זה יקרה ב-99% של הנישואין, רבותי. בני הזוג לא יודעים על מה הם חותמים, וזה יהיה כתוב ויהפוך למעין שיגרה. עריכת טכס הנישואין היא מונופולין של השלטון הדתי בארץ, ואינני רוצה כאן לתת אפשרות שעקב כך יחתמו על כל מיני דברים כשאינן חושבים על מה חותמים. מה ישאר מכל החוק הזה? לשם מה טרחנו? הכל ישאר כמו שהיה; זוהי ארוזיה כמעט טוטאלית של החידוש שאנחנו רוצים להנהיג, שהוא פשרה מכסימלית עם כל מה שאתם רוצים. אל תרחיקו לכת יתר על המידה, ואל תכניסו לחוק הזה פרצות שירקנו אותו מכל תוכן.

מ. פרוש:

קשה לי להבין את ההתנגדות. אני מבין את ח"כ צדוק שאיננו רוצה להכניס דברים בהיסח הדעת, בשעת עריכת הנישואין. אני מבין שכל החוק הזה הוא תוצאה מכך שמשו מעיק על לבם של אלה המבקשים לשנות מהנוהג הקיימים. כלומר, מביאים כאן חוק שיש לו דרשה. ואם כך - צריך להבין שאין להתייחס אל אלה שהחוק דרוש להם כאל תמימים שאינם יודעים על איזה הסכם הם חותמים. הנימוק של ח"כ צדוק פועל גם בכיוון הפוך: בשעת הנישואין הנישאים אינם יודעים שהם יכולים לחתום על הסכם.

ח. צדוק:

מי מפריע להם לחתום אם הם רוצים?

מ. פרוש:

הסעיף הזה דרוש כרי להרגיע את היהודים הדתיים שידעו שהם יכולים להמשיך לנהוג כפי שנהגו בעבר. ואם אמנם זה נוגע ל-99% מהמקרים, כפי שאמר ח"כ קלינגהופר - הדבר רק מוכיח שיש לחץ ניכר לקבלת הסעיף הזה, ואינני מבין את החשש.

לאחרונה הלכנו תוך רגיעה לקראת החוק הזה משום שידענו שיהיה בו סעיף כזה. הוא הרי לא הובא כאן עכשיו בפעם הראשונה.

ח. צדוק:

הוא בהחלט מובא רק עכשיו כדבר חדש.

מ. פרוש:

אולי פורטלית. אבל ידענו שמשרד המשפטים יזם זאת ומתכנן סעיף כזה. ראינו כאן רגישות לדעותיהם של בני דתות אחרות, ואנחנו יודעים שגם בני הדת המוסלמית רגישים לסעיף כזה, ואני מציע אפוא שנקבל אותו.

ש. פרידמן:

אני מתלבט בהבנת הסוגיית בעיקר מנקודת השיגרתיות והמיכניקה שבחתימה, וראיית הנישואין כחורויה רומנטית בלבד. סעיף 2א' המוצע יהיה חלק של פרק א', שבו נאמר במפורש שהאישור להסכם מותנה בכך שהזוג ערך את ההסכם או כל שינוי בו בהסכמה חפשית ובהבנת המשמעות והתוצאות. כלומר, מי שנותן את האישור חייב לוודא שהם מבינים מה שהם עושים, לא רק לגבי התוכן עכשיו אלא גם לגבי התוצאות העתידיות.

סתוך כך אני מגיע למסקנתך שלא מדובר כאן בארוזיה, אלא בהבנת מצבים שקיימים בצ'בור הרחב, שיש בו זרמים שונים. אני מבין ששר המשפטים רצה ליצור גישה שתקל על כל סוגי הציבור שיש בהם רגישות מיוחדת לעניין זה. ואם כך - למה לא נקבל את סעיף 2א' שאיננו פוגע לא ברציו של החוק ולא במהותו?

יש רק חשש שהדבר לא יתנהל במהירות שבה היו רוצים, מהירות שתשנה את המצב הקיים לקראת מצב חדש. אבל זאת איננה סיבה לשנות את סעיף 2א' השומר על אינטרס של ציבור קיים. אני מקבל אפוא את הסעיף, מבלי לדבר עדיין על אחת משתי הגרסאות, אם זו שהציע פרופ' ידן או זו שהציע היו"ר.

ח. צדוק:

אני מסכים שאם מקבלים את סעיף 2א'
יש יותר הגיון בגרסה השניה (של היו"ר)

מאשר בגרסה הראשונה.

היו"ר י. גולדשמידט:

אני רוצה לבקש מח'כ קלינגהופר שיתן לי
רשימה של הויתורים העצומים והפשרות
שיש בחוק כפי שכתוב היום להלכה היהודית. אני מתקשה למצוא אותם. חוק זה
בא לעשות מהפכה ושינוי רדיקלי בכל מה שנהוג זה אלפי שנים. לא ייתכן
אפוא לומר שאחרי כל הפשרות והויתורים - רוצים להוסיף גם את סעיף 2א'.
זה פשוט לא נכון.

שנית, אני שואל: מה יעשה זוג שאמנם
רוצה שכל הליכותיו מא' ועד ת' יהיו עפ"י השולחן-ערוך? אם אסור להזכיר
שהם יכולים לעשות הסכם ההדין הדתי יחול עליהם - איננו נותנים להם כלל
אפשרות לכך.

דבר שלישי שהוא פרגמטי ואמפירי:
בשקראתי את דברי המוסלמים, הבאתי אותם לשר המשפטים, ומזה הגענו
מקודם להצעה ראשונית של שר המשפטים ואח"כ להצעה שקרא היום פרופ' ידין.
הצעה ברורה זו, מרחיקת לכת עוד יותר, היתה בוועדה ציבורית של השופט
זוסמן, שלא נתקבלה שם, אבל נדחתה ברוב של קול אחד בלבד (5 נגד 4).
אבל הרעיון שובר כזה מתבקש בחברה הישראלית היהודית כדי שהמהפכה לא
תהיה גדולה מדי היא כבר אז. והסעיף כפי שמנוסח עכשיו הוא בנואה חלושה
ביותר של הרעיון הזה, ונוסח לא כדי להניח את דעתם של יהודים אלא כדי
להניח את דעתם של לא-יהודים וכדי לסנוע ויכוח ציבורי מיותר.

לכן, הן מבחינת העניין והן מבחינת
הנסיבות שהולידו את הסעיף הזה בשבועות האחרונים, אני אישית תומך בו
ואני יודע שגם שר המשפטים תומך בו.

פרופ' ידין:

סעיף 2א' איננו סעיף משפטי אלא יותר
פוליטי-פסיכולוגי; הוא בא לסבר את
אזנם של אלה שהחוק הזה השאיר בלבם תרעומת על התרבות המדינה בשטח
הדתי. הוא לא בא להביע דעה אם התרעומת הזאת מוצדקת או לא, אלא הוא
בא לנסות להסתיק קצת את הגלולה. אם מקבלים את האלטרנטיבה שהאפשרות
של הפנייה לדין הדתי תהיה נתונה בכל עת - הסעיף מאבד בכלל את משמעותו
המשפטית. כי יכולים בני-זוג, במקום שיכתבו את יחסי המסון ביניהם
ב-15 סעיפים וסעיפי-משנה לומר במלה אחת: אנחנו רוצים שיחסי המסון
בינינו יהיו לפי הדין הצרפתי או הדין המוסלמי. בא הסעיף הזה ומבליט
את האפשרות הזאת. לפי הצעת שר המשפטים הוא מוגבל להסכמים שנחתמים
לפני עריכת הנישואין או בשעת עריכת הנישואין. מקף משתמע שאחרי עריכת
הנישואין אי-אפשר עוד לעשות זאת ע"י התנאה כללית אלא צריך לקבוע את
הדברים לגופם. אבל הסעיף הזה יעמוד על רגליו גם בלי זה. לא פעם כתבנו
בחוקים שונים סעיפים שמבחינה משפטית החוק היה יכול לעמוד גם בלעדיו,
כמו למשל הצעת ח'כ ארזי בחוק תרופות בשל הפרת חוזה, כשאמרנו שחוק זה
לא יפגע בדיני העבודה. זה היה מיותר לחלוטין מבחינה משפטית, אבל
הסכמנו להכניס את המלים הללו סתוך רצון לסבר את אזנם של אלה שפחדו
לצבני דיני העבודה. וכאן יש אנשים - גם דיינים יהודיים וגם קאדים
מוסלמיים - שיש להם רגישות מיוחדת לעניין זה, ולכן הוספנו את הסעיף
הזה שמבחינה חוקית כאמור אפשר היה בשקט לסחוק אותו והדין לא היה משתנה
במאומה.

ההשלמה של הסעיף הזה היא בשני דברים:
ראשית, בתוספת לסעיף 3(ב), האומרת שמטבירים למתחננים שבאין הסכם חל
עליהם איזון המשאבים וחלה עליהם גם האפשרות הזאת; ושנית, אם הם נזקקו
לאפשרות הזאת, והעניין הזה יבוא עפ"י דיני הסכמות של ביה"ד הדתי לפני
ביה"ד הדתי - יספיק הדבר כדי שביה"ד הדתי יפעיל את הדתי הדתי.

דבר נוסף: אנחנו מבקשים להוסיף בחוק
זה סעיף בנוגע לביצוע. משום שעניין האישורים דורש תקנות, ואנחנו מציעים
סעיף האומר ששר המשפטים ממונה על ביצוע חוק זה, והוא יהיה רשאי להתקין
תקנות. ואם יתקבל סעיף 2א' - ההצעה היא בתוך סעיף הביצוע להוסיף תוספת
האומרת: שר המשפטים ממונה על ביצוע חוק זה, והוא רשאי להתקין תקנות
לביצועו, וביין השאר לקבוע בהן בהתייעצות עם שר הדתות נוסף של הסבר
שיינתן לפי סעיף 3(ב) וצורת רישומן של תנובות בני הזוג לאותו הסבר.
כלומר, כבר החוק עצמו יתייחס לצורת התקנות. התקנות בעניין זה.

ג. ארזי:
 נדמה לי שעוד לא היה חוק בו רצה כל-כך
 צד אחד ללכת לקראת הצד השני. הצעת החוק
 כשלעצמה היא כבר פשרה. ונכון אמר פרוץ ידין סעיף 2'א' הוא סיוטר,
 משום שכבר סעיף 14(ב) אומר אותו דבר, שלא כבודגסה שהזכיר, כשנתקבלה
 ההצעה שלי. הוספת הסעיף המוצע עתה עושה רושם שאנחנו באים לרוקן את
 החוק מתכנו, ויש גבול להליכה לקראת הבנה הדדית. ומכל מקום, ההבנה
 ההדדית צריכה להיות הדדית באמת. אני פונה אפוא באפליציה לחברים להסיר
 את הצעת הסעיף הזה, 2'א', אפילו בלי הצבעה, מאחר שסעיף 14(ב) כבר
 אומר אותו דבר.

היו"ר י. גולדשמידט:
 לצערי אינני יכול לסגת מהצעתי, למרות
 האפליציה. ואם הצעתי לא תתקבל - ארשום לי
 הסתייגות, ואני מניח שגם לשר המשפטים תהיה הסתייגות בסעיף זה.

ג. ארזי:
 אני אומר מראש שאנחנו מוכנים להסיר את
 הסתייגותנו בסעיף 8.

היו"ר י. גולדשמידט:
 נצביע אפוא קודם כל על העקרון, אם להוסיף
 בכלל סעיף 2'א' או לאו. ואם להוסיף - איזו
 משתי הגירסאות.

הוחלט: (7 נגד 3) לא להוסיף סעיף 2'א'.

זכות הסתייגות: לשר המשפטים (גירסה א' של סעיף 2'א' המוצע)

הסתייגות: מ. פרוש; י. גולדשמידט (גירסה ב').

הסתייגות: ס. פרוש (לסעיף 14(ב)).

א. אנקורי:
 ברישא של סעיף 8 בנוסח הלבן אני מבקש
 רביזיה של ההחלטה. אני מבקש להוסיף אחרי
 המלים "לבקשת אחד מבני הזוג שהוגשה לאחר פקיעת הנישואין" את המלים
 "או בעת הדיון על גירושי הזוג". אם אין סכניסים את המלים הללו - כל
 הדברים שרצינו להכניס בסעיף 8, שניהם שיוכל להשתמש בסמכויות קטגוריות
 המפורטות בסעיף 8, לא יהיו במקרה של גירושין (להכדיל מסקרה טווח).
 והרי ברוב המכריע של המקרים הצורך להשתמש בסעיף זה הוא דווקא בעת
 הדתינות על גירושין.

היו"ר י. גולדשמידט:
 כבר אמרנו שזוהי למעשה בקשת רביזיה של
 החלטה שנתקבלה ואני מעמיד להצבעה את
 ההצעה העקרונית לחזור לדון ברישא של סעיף 8 (שהיה פעם סעיף 10) כדי
 לדון בהצעת ח'כ אנקורי.

הוחלט: (1 נגד 3) לא לעשות רביזיה של ההחלטה.

מ. פרוש:
 כענין הכותרת של תפרק השני: אני מציע להשאיר
 כמו שהיתה בחוברת הכחולה: "הסדר איזון
 משאבים", ולא כפי שהוצע בנוסח הלבן "הסדר איזון משאבים עפ"י דין".

הוחלט: להשאיר את הכותרת, כהצעת ח'כ פרוש, לפי החוקרת הכחולה.

פרופ' ידין:
 אני מבקש להצביע על הצעתי 2'ב' סעיף הביצוע.
 סתבר ששכדי לבצע את הסעיף 3(ב) המדובר על
 אישור ההסכמים ע"י ביה"מש ובי"הר ייתכן שיש צורך בתקנות, ומשום כך

ועדת החוקה חוק ומשפט
23.7.73

פרופ' ידין:

מבקשים להוסיף את הסעיף הרגיל של ביצוע ותקנות: "שר המשפטים ממונה על ביצוע חוק זה, והוא רשאי להתקין תקנות לביצועו". מקודם הזכרתי תוספת לסעיף זה, אם תתקבל הצעתו של ח"כ גולדשמידט בסעיף 2א'. אולם משזו לא נתקבלה - אין צורך בתוספת, ואני מבקש לקבל את סעיף הביצוע כפי שקראתי זה עתה.

מר רטנברג:
התוספת שהזכיר פרופ' ידין בהקשר להצעתו של היו"ר בסעיף 2א' דרושה גם לסעיף

3(ב), לא רק לסעיף 2א'.

לא. אם אין בה רבותא - אין היא דרושה כאן. כי הסעיף הכללי של ביצוע מספיק

פרופ' ידין:

לצורך סעיף 3(ב).

יש מחיקת ההצעה של סעיף 2א' פירושה מעורבות שני זוג לא יוכלו להחליט ביניהם שיחול ביניהם דין-תורה. מלבד זה לא נשתנה דבר.

מר רטנברג:

מסוים כך מוצע עכשיו סעיף הביצוע בתקנות בצורתו הפשוטה, כדי לאפשר את הפעלת הסעיף 3(ב) המדובר על אישור הסכמים בכלל, וזה מספיק.

פרופ' ידין:

הרחל: לקבל סעיף ביצוע כפי שהציע פרופ' ידין: "שר המשפטים ממונה על ביצוע חוק זה, והוא רשאי להתקין תקנות לביצועו".